

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Conciliorvm Omnivm Generalivm Et Provincialivm Collectio Regia

Ab anno MCCCCXXXVIII. ad annum MCCCCXL.

Parisiis, 1644

Collatio Secvnda. Die IX. Octobris. Eliguntur disputatores pro Latinis & Graecis. Orant in Concilio Niceanus & Colossensis. Ephesinus proponit, non potuisse addi symbolo verbum, Filioque.

urn:nbn:de:hbz:466:1-15490

ANNO
CHRISTI
1438.

rium patriarchæ, omisso eiusdem legitimo mandato ab Andrea relato, ad instar decreti summi pontificis, in non concupitam gratiam vllius sanæ mentis patriarchæ a quopiam mediatum.

Obseruandum autem, quod præfata constitutio Eugenii e Græco in Latinum translata sic se habet: *Decernimus & declaramus.* & infra, *Sacram œcumenicam Synodum esse in hac vrbe Ferraria libero tutoque loco celebrandam.* At vero in textu non solum Andree, sed etiam Græci scriptoris non adest hoc futurum, *celebrandam*, quod æquiuocum est ad celebrationem inchoatiuam, vel continuatiuam: sed sic apud vtrumque legitur: *Decernimus & declaramus;* & infra, *sacram œcumenicam Synodum esse in hac vrbe Ferraria:* vel vt habet Andreas, *in hac Ferrariensi ciuitate.* mens enim & sensus constitutionis est, non solum in futurum sacram Synodum celebrandam fore, sed iam esse, scilicet legitime congregatam, inchoatam & celebratam Synodum, vt supra euidenter probatum est. Quapropter futurum illud, *celebrandam*, expungendum esset e translatione Latina e regione textus Græci posita. Moderna autem textus Græci in Latinum Ioannis Matthæi Caryophili translatio secuta est in hac parte translationem antiquiorem Abrami Cretensis, ex quo hanc constitutionem desumpsit, vt patet legenti, Laertius Cherubinus, & inseruit in suo bullario Romano sub Eugenio IV. bulla XI. de quibus translationibus Caryophili & Abrami Cretensis satis diximus in præfatione operis.

⁷ *Accedente.*] Memineris lector id factum de more omnium Conciliorum, vt patrum requiratur consensus, qua de re Græcos inter & Latinos tractatum fuerat, vt paulo supra dixit Andreas.

COLLATIO SECVNDA.

DIE IX. OCTOBRIS.

Eliguntur disputatores pro Latinis & Græcis. Orant in Concilio Nicænus & Colossensis. Ephesinus proponit, non potuisse addi symbolo verbum, Filioque.

AND. **N**ONA die Octobris, vt publicæ disputationes fierent, est conuentum, & simili ritu & ordine, quo in cathedrali ecclesia retuli. Ordinatis sedibus in maiori capella palatii apostolici, conuenerunt summus pontifex vna cum venerabili Latinorum caterua, ac imperator & patriarcha cum Græcorum comitiua.

LVD. Rem quidem dictu audituque mirabilem audio, causam fidei in contentionem deduci, quæ quidem nec omnium qui huic conuentui præsentis fuerant, communi consensu poterat mutationem suscipere. Sed de his alias verbum faciam, an iure factum sit, vt ad fidei parem disputationem admissum sit Græcos venire, cum solum vt do-

* Christus
Deus & homo
dixit in quan-
tum homo
Petto, Ro-
gavi pro te,
ut non deficiat
fides tua. Lu-
ca 22.

gmata nostra suscipere, instructionesve fideles, quas docet & tenet vniuersalis Romana ecclesia, quæ nullius hæresis contagione vnquam aspersa est, nec labefactari permittitur, & Dei verbo, qui pro ea semper indefesse ^a orare professus est, tantummodo forte fuerant conuiuandi. sed de his nunc verbum non fiat. Dic rogo, quorum organis res tam grandes in medium prolatae sunt. Scio oportuisse, certos fuisse dispositos (prout ex tuis verbis factum fuisse percepi) qui onus hinc inde disputationis suscipere. In hoc namque est intellectualium rerum præstantia, quod corporalibus certaminibus omnium corpora adiumento sunt. Intellectualibus vero paucitas, præstantium tamen animi vigore, ac elegantia virorum venerabilium.

AND. Dixi ¹, sex hinc inde fuisse dispositos.

LVD. Ex nostris qui?

AND. Reuerendissimus dominus cardinalis sanctæ Sabinae, sancti Angeli cognominatus; dominus archiepiscopus ² Colossensis ordinis Prædicatorum, dominus episcopus ³ Foroliuiensis ordinis Minorum, dominus ⁴ prouincialis Lombardiae ordinis Prædicatorum, dominus Petrus Perquerii magister in sacra pagina ordinis Minorum, & dominus Ioannes de sancto Thoma ordinis Eremitarum.

LVD. Ex Græcis vero?

AND. Dominus Marcus archiepiscopus Ephesinus, dominus metropolita Russiæ, dominus archiepiscopus Nicænus ætate iuuenis, sed doctrina & grauitate venerabilis; quidam sæcularis, & duo cruciferi sanctæ Sophiæ, quos cardinales vocant.

LVD. De metropolita Russiæ nunc primum audio, cur hætenus de eo verbum habitum non est?

AND. Nequiuu quidem in patriarchæ aduentu, cum secum non venerit: sed cum magno equitum apparatu ex Poloniae partibus magnis cum sumptibus per terram venit, de mense Augusti Ferrariam ingressus est: sicque nequiuimus pertinenter hætenus de eo facere verbum.

LVD. O fidei sanctitas, ac inexolubile vnitatis vinculum, quæ tanta terrarum diuersitate distantes in vnum congregat & ligat! Sed eo mirari non desino, quod cum Græcorum gentes Turcarum incurfibus sint oppressæ, valeant tantis satisfecisse sumptibus.

AND.

ANNO
CHRISTI
1438.

AND. Mirari desinas, cum summus pontifex ex proprio Romanæ ecclesiæ sumptu, introitibusve eos conduxerit, sumptusve quamdiu his in rebus cum caritate manserint, facere pollicitus, id factò executus sit.

LVD. Quo ordine hæc colluctatio cœpta est?

AND. Duobus sedilibus in capellæ medio versus altare, nostris sex in oppositum, sex Græcis suo ordine assidentibus, vnus ex Græcis Nicænus Græco sermone, demumve per interpretem in Latinum translatis his verbis exortatus est.

SERMO DOMINI ARCHIEPISCOPI
NICÆNI.

NON modo fines maximarum rerum, cum ad vota processerint, eos solent oblectare, qui pro ipsis elaborarunt, verum etiam nihilo minus ipsa principia quando adsunt. Principium enim & in omnibus aliis plurimum valere necesse est, cum sapientum communi sententia, totius dimidium appelletur. Est enim longe facilius principio dato ad finem proficisci, quam illud aliquo modo tangere, si otiosi volumus esse. Maxime autem in diuino præsentis opere plurimum posse sperandum est: & quod ad bonum id tendat finem, nos censere oportet, tum confisos diuinæ promissioni, qua datur sperare, in medio nostri Deum nos habituros, quo præsentis, nil omnino est desperandum: tum etiam id quod iam factum est, magnum existimantes argumentum & coniecturam rerum futurarum. Tantum enim iam temporis membra ecclesiæ inter se fuerunt diuisa, vt nedum conuenire non paterentur, verum & ipso auditu id permolestè ferebant. Nunc autem tantum vtrisque promptitudinis impensum fuit, vt cum multa impediencia fuerint, omnibus tamen superatis, aduentum sit, vnde per rectum ad vnionem tenditur. Hoc quisnam diuinæ non adscribat potestati, & consequenter faustum de omnibus ponat omen? Dies enim hodiernus, dies lætitiæ est, & licet nos exultare spiritu gaudentes. Præclara sane sunt exordia præclarissimarum conclusionum, magnæque primitiæ maximorum fructuum. Machinationes inimici, & quæ aduersus nos contexit dolum, cum vt adinuicem pugnaremus prouocauit

*Extas Græce
& Latine
rom. 32.
Concil. pag.
36. alterius
translationis.*

** Græcus scrip-
tor: sic Paci-
lus est perue-
nit ad finem
ordiendi, quâ
ordiri prius
facilius in-
dulgento.*

Concil. Tom. 33.

S

nos amicos & fratres, imo eiusdem capitis membra & partes, & vnus pastoris ouile, defluere iam incipiunt, euanescereque ac dissolui, ita quod ad vnionem eandem properent quæ distabant, & ad coniunctionem quæ distabant, cum vtrique sub eodem angulo contineri quam maxime velint & optent. Conuenerunt equidem ambo cum pari intentione atque eodem proposito, quod nullatenus permittatur, vt vincere, seu vinci omnino queratur. Non enim esset hoc discipulorum Christi, nec moderatorum virorum, at quorundam contentiosorum, & illorum, qui omnia vellent arrogare sibi, ac propriis voluntatibus: at qui veritatem dumtaxat cupiunt inuenire, cum qua vinci etiam paterentur, & absque qua vincere quidem expellendum putarent. Quamobrem veritatem clarescere necesse est, ac illis prorsus sedatis, quæ fuere impedimento, omnibus dominari: falsum vero longe debet explodi, quod cum filiis mendacii collatum, illis etiam dominetur, qui patrem mendacii plurimi ducunt, & illo duce omnia & agunt & dicunt. Quidnam diceret quis huic rei condignum? quid denique præconiis poneret simile? Omnes igitur gaudeamus spiritu, cunctis sit curæ de Saluatoris laudibus, gratias agentibus ei de rebus iam effectis, vt finem videre possimus, qui sit huiusmodi principiis congruus. Præterea offerat vnusquisque nostrum omnia quæ sibi sunt possibilis, & quæ deducunt ad finem & sacram vnionem Christianorum. Omnia sunt nobis agenda, cuncta tentanda, in nullo deficientibus vel studii vel promptitudinis, vel certaminum, vel laboris. Simus memores, quod non solum orare oportet, sed etiam nos ipsos obsequi Deo. Non enim omnia sunt speranda a summa potentia, dum ipsi nihil agamus. Esset hoc profecto contrarium illis, de quibus oramus, si auxiliatorem precamur habere Deum, dum ipsi nihil facultatis nostræ adhibeamus, quod sit operæ precium, & quo Deus nobis opituletur. Tali namque modo eundem habebimus nobis suffragantem, atque facilius & magis prospere ad finem proficiscemur. Quod quidem vtinam fiat, o Deus saluator, vt illo die astantes tibi cum plausu decantemus hymnum victoriosum atque gaudiosum, ab vno & eodem impulsu spiritu, & eandem modulationem reddentes, nec-

ANNO
CHRISTI
1438.

non eadem connexi serie, sub te & vno & eodem capite
valeamus viuere, moueri & spirare; idem sentientes,
idem profitentes, & adinuicem idem existentes. O Chri-
ste rex, vnum te super nos & eundem regem & volu-
mus & optamus, cuius precioso sanguine redempti fu-
mus, qui pro nobis venditus sub peccato, pro nostra red-
emptione te ipsum tradidisti. Fac igitur vt nos ambo v-
num tibi simus ouile; nec patiare tuos esse diuisos, nec per-
mittas illos adinuicem decertare. Quinimo noli alteros
relinquere, alteris vero opitulari: pro vtrisque namque
te ipsum tradidisti, preciosi sanguinis tui effusio ambobus
lauacrum effecta est. Commune igitur & nunc tuum auxi-
lium dona nobis, ac vtrisque te ipsum adhibe. Ad te deni-
que nos ipsos vtrosque alliciens, vnum & eundem finem
te ipsum statuens, vt alterno connexu & mutua affectione
iungamur: nec permittas incisos nos esse, & abinuicem dis-
fidentes, vt proinde necessario alteri a fine proposito deci-
dant. Spiritus sancte, qui es gratiarum fons, spiritus sapien-
tiæ, spiritus intellectus, spiritus timoris Dei, pro quo &
cum quo hoc propositum certamen ecclesiis est, expellas a
nobis omnem cogitationem superbam, timorem autem
Dei nostris omnino inferas animabus, intellectum & sa-
pientiam nobis largire; & vna nobiscum certamen istud
peragens, quod pro te agitur, declares omnibus veritatem,
cum non solum spiritus veritatis sis & voceris, verum *Ioan. 16.*
etiam quod omnem veritatem nos doceamur, opus tuum
sit, iuxta vocem illam veritatis veram & irrecusabilem. O
Deus Trinitas, quæ omnia produxisti rationibus ineffabili-
bus, & quæ cuncta contines & prouides & regis, tuum o-
pus est homo, post forsân omnia alia, super omnia tamen
visibilia constitutus. Habuit etenim principium hoc, & vt
opinor, regium, vt præparatis iam bonis ad vitam ingrede-
retur: de quibus rebus, corporalibus scilicet & præfenti
conducentibus vitæ, pluries, imo semper illi prouidus es.
Nec vero minus de illis, quæ ad statum & ad perfectionem
respiciunt animæ, cuius proprium bonum veritas est, & vt
non erret circa opportuna, cum hoc sit omnibus quæ ha-
bemus & habituri sumus, melius & magis diuinum: hoc
quidem impræfentiarum largiari nobis & tribuas, vt ipsa
veritas nobiscum sit, & illam comparentem nos ample-

Et amur, data nobis venia, si quid in eadem inuiti erremus, & praesertim in rationibus quae de te sunt; cum non modo tu ipse inuestigabilis & inscrutabilis sis, verum etiam multa de tuis creaturis, quamuis tenues sint, tuae diuinae imaginis resonantiae & quasi umbræ atque simulacra. Annuas igitur deprecantibus nobis, & viam illam, te duce, sequentibus, quae ad te solum verum Deum perducit; quemadmodum denique tu, cum trinus sis in personis, vnam tamen & eandem saluas substantiam & naturam, nihil huic identitati personarum obstante numero: sic etiam nos, licet simus plures & diuersarum nationum, insuper vero inimico seminatore, heu mihi, diuersae opinionis & fidei, vnum tamen & idem futuros in fide ostendas, & in opinione quae est de te, hac differentia prorsus sublata, non obstantibus nec nationum varietate, nec corporum numero, neque multitudine. At haec ita sint perorata. Vos vero quid dicitis, qui sacrum hoc Concilium constituitis, ac rerum existitis auctores? Qui multum elaborastis, multum insuper ac sapissime orastis, hunc posse diem videre, qui & rerum principium, & futurarum praenuntius sit excellentissimus. Quisnam condigne poterit vos honorare? Quis denique condecenter laudare, cum inspiciatis vestrorum laborum fructus florescere? Beatissime pater, nunc vero es perbeatus, & adhuc eris amplius, cum, Deo duce, ad finem applicabimus, quo ille nos diriget. Multa tibi parabuntur a Deo praemia, si sanctam ecclesiam vniuersam suam: maximum perficies opus, si proposueris vsque ad finem perseverare, atque cuncta e medio tollere scandala, illorum denique loco pacem inducere & concordiam. Multum adhibuisti zeli, multum sollicitudinis, plurimum vigilantiae atque curae, quo filii Christi vndique congregarentur, & ad discutiendum simul, & fraternaliter & spiritualiter ad idem conueniendum, veritate victrice. Nemo secus dicet, omnes scient haec. Ego ac omnes sumus tibi testes: at oportet te finem speculari, & ad id ordinare, providere denique, vt illa laetitia, qua in principiis afficimur, pedetentim aucta & promota circa finem multiplicetur, & ad extremum terminum proficiatur. Equidem cum haec principia sint praecleara, & huiusmodi primordia, cogita exinde qualis futurus sit finis talibus

ANNO
CHRISTI
1438.

conueniens principiis. Quantum ille consequetur gloriae atque laudis, quantum bonae famae, quantum coronarum, qui tot iam causas disposuit rerum, totque ulterius est positurus. Habes ad hoc cooperatorem & sequentem filium tuum imperatorem piissimum, serenissimum, & Christi amatorem, qui cum multa sint ea quibus semetipsum ornauit, praecipuum illud habet, zelum pro Deo, & pro bono ac pietate feruentiam: qui coetaneum habens sibi factum huius sanctae ecclesiarum unionis desiderium, nunquam defecit, quin diligenter perscrutaretur tempora quae ad hoc conducerent: quibus tandem sapientia cognitis & inuentis, ac peropportune raptis, ad hoc promouit rem, ut videtur. Is cum ad unum hoc bonum niteretur, hoc denique desiderio totus afficeretur, contempsit pericula, despexit delicias & quietem, vilipendit tantum mare & fluctus tamquam montes tumescentes, parui duxit praeterea corpus & vitam & patriam, ut efficeretur Christi cooperator, & pacem ecclesiae largiretur, cuius non modo esse alumnus, sed & protector & studet & pollicetur. Non deficiet praeterea & pari promptitudine sacer is & venerabilis patriarcha, qui licet senectutem videatur habere profundam, & fessus sit ratione corporis, locupletatur tamen anima omnibus bonis iuuenescente, ac spiritu feruente, qui permultum appetit, nimiumque peroptat dignus iudicari ad huiusce operis ministerium. Quamobrem gaudet praesentibus rebus, & corporis amplectitur vitam, ut finem imponat bonum huic diuino operi, sine quo profecto molestaretur ex corpore iamdiu fesso. Omnes tecum operabuntur in hac intentione. In hoc praesenti certamine nullus est, qui aliud quidpiam cupiat potius hoc peroptato fine. Ad hoc omnes intuemur, huius vehemens amor omnium inflammat animos: propter hoc ex longinquo omnes conuenimus; propter hoc ex longinquo in aliena terra commoramur, homines quorum partim e medio ipsius Graeciae, partim ex septemtrionalibus ac orientalibus orbis terrarum partibus ad ipsam Italiam nauigauimus. Non igitur tantam diligentiam superet inimicus noster, o Deus saluator, non euanescat tanta nostra, cum tot simus, ita diuturna, ita multis laboribus & studio perpetrata congregatio. Non hoc virorum est sapientum

rationes scientium ponderare iudicio: aliis irruat inimicus, super aliis gaudeat & vincat. Nos autem nec attingat: armis spiritualibus armemur, nos ipsi hostem expugnaturi, suscipiamus lorica[m] iustitiæ & galeam spiritus, & verbo Dei auctore inuadamus hostes: requiescamus denique quo ipsum nos ducet. Omnem altitudinem deponamus, quæ aduersus gloriam extollitur Dei, omnemque cogitationem superbam & vanagloriosam eradice[m]us, humilitate vsi, & Dei timore suffragante nobis in hoc certamine: illum ante oculos ponamus, & ad illum applicare conemur. Velimus etiam nonnunquam potius bene vinci, quam male in omnibus vincere; cum non solum ratio boni saluetur in superando, licet secum etiam habeat veritatem: verum etiam possumus & bene vinci, in eodem statu^a bono manente, ac pariter victoriam indicante. Imo posset quispiam dicere, maius esse bonum hoc extremum, quam primum, cum conducibilius sit vniciuique bonum potius pati, quam aliis facere; & magis audire, quam dicere; ac errore liberari, quam liberare. Excellentissime imperator, & tu sanctissime patriarcha, ad ipsum punctum res deuenere, & quod iamdiu desiderabatis, ecce adest. Date iam gloriam Deo, reddite laudem ipsi; illius hoc opus: ille namque vobis in animo hoc posuit, ille tantum amoris indidit, illo denique auctore ad id ventum est. Siquidem vere gratias dignas de præteritis ipsi agemus, pro futuris autem toto supplicabimus corde; debitum persoluemus nostrum, & proposito operi propterea magis propitium habebimus Deum, si nos ostendemus dignos supplicationum nostrarum, & de præteritis non ingrati fuerimus, nos ipsos & totum negotium ad ipsum referamus, omnem spem cogitationemque nostram in ipso collocantes; cum ipse sit qui nos alet cibo diuino atque cælesti, sine quo homo non viuet. Sicuti denique omnia peregrimus hucusque tum in supplicando Deo, & ipsius auxilium implorando, tum etiam ea faciendo quæ erant facienda: ita deinceps etiam, multoque magis quanto propinquamus ad finem, nobis ipsis promptiores efficiamur, Deum aduocantes diu, noctuque minime cessantes, quousque ad bonum deueniamus finem, & nostrarum sollicitudinum quietem inueniamus. Ea quæ violen-

^a id est, bene
vinci est etiam
status bonus,
& indicans
victoriam.

ANNO
CHRISTI
1458.

ter aliquo ducuntur, quæque instinctum motus extrinsecus habent, lentius mouentur, cum veniunt prope finem: at quæ natura intrinsecus mouentur, velocius, cum ad finem propinquant. Vos vero cum intrinsecus & quasi ex natura moueamini ad bona, quorum summa præfens negotium est, cauete, ne primum patiamini, sed cum mox consequi cupiatis proprium finem. Bonus etenim finis proprius est viris optimis in optimis rebus. Ideoque vos ipsos, nosque omnes promptiores facite, tum exhortando, tum etiam iubendo omnibus: beatissimum vero patrem, si quando senectute fessus ætati vel infirmitati cesserit, compatimini & exsuscitate, cum verbis exhortatoriis, tum operibus ipsis; vosque ipsos omnibus efficaces exhibete. Verebitur certe imperatorem exhortantem, & rebus accuratius tractandis vna nobiscum ac reuerendissimis sanctæ Romanæ ecclesiæ prælatis, omnibusque aliis, bonum, Deo duce, imponet finem. Quod quidem vtinam fiat, vt hoc omnium oculis viso, cunctisque perfectiori lætitia fretis, ac spirituali gaudio sincerius repletis, ad beatissimi patris, tuique sancti imperii laudem prouocemur; & cum plausu denique exultantes, huic sanctissimo patriarchæ, & huic sacrosancto vniuerso cœtui, post debitum Deo hymnum, communem vobis laudis construamus coronam. Vtinam dederitis mihi hoc extremum certamen: vtinam communem vobis laudem explicem, vtinam honoraretis me per hunc modum: vtinam elaborem in hoc nouissimo certamine: & dum sub vno & eodem Dei verbo & domino fuerimus, vno & eodem etiam sermone vos coniunctim laudem, & retribuam vobis ex quibus teneor, illud quod potero in Christo Deo, cui decet gloria in sæcula sæculorum. Amen.

AND. His expositis, illico reuerendissimus dominus Colossensis impræmeditatus his verbis exorsus est: ^a Voluisssem pontifex maxime, eo animo nunc me coram sanctitate tua venisse, vt iis quæ reuerendissimus pater metropolitæ Nicæni in hac sua ornatissima atque grauissima oratione attigit, verbis accommodatis responderem. Non quod aliquid ipse omiserit, quod ego suffecturus venirem, sed quæ ipse de dignitate atque de vtilitate vniouis acutissime perorauit, aliis verbis etiam ipse proba-

^a Hic incipit
secunda sessio
penes Græ-
cum scripto-
rem.

rem: cum tanta sit vnionis & pacis excellentia, & præfer-
tim in ea parte quæ ad religionem pertinet, vt nullum sit
acumen ingenii, nulla orationis copia, quæ huius virtutis
dignitatem satis describere possit. Sed cum de aliis rebus
disputaturus accesserim, quæ hoc genus argumentandi
non patiuntur, ideo impræsentiarum de illis disputare non
statuo; præsertim cum in hac angustia temporis satis a-
pte vtrumque fieri non possit. Illud tamen, pater sanctissi-
me, silere minime possum. Nam cum in ceteris officiis
quæ ad pontificem optimum maximum attinent, gloriosis-
simum nomen assecutus sis, in hoc piissimo opere te etiam
superasti. Nemo superiorum pontificum est, qui in hoc
tam sacro negotio habeat tecum conferri. Illi enim vel
singulis prouinciis prima rudimenta religionis dederant,
vel literis multos populos nationesque docebant. Tu le-
ctissimos quosque orientalium nationum, Græcos, Ru-
thenos, Iberos, Valachos, & alios qui Pontum & Asiam
incolunt, tua eximia sapientia, religione, cura, sumptibus,
triemibusque tuis ad tuam præsentiam conduxisti. Egisti
hac tua præstantissima sapientia, vt œcumenicam Syno-
dum in Italia conuocares, ad quam hic serenissimus im-
perator & ille reuerendissimus pater patriarcha Constan-
tinopolitanus libentissime accesserunt. Hi enim cum de
clarissima fama tuæ sanctitatis, atque diuinis tuis operibus
ad tuam venerationem pridem fuissent inflammati, vo-
luerunt, quem prius summa obseruatione coluerant, co-
ram quoque videre. Quod quanto desiderio fecerint, ex
his manifeste intelligi potest, vt hic gloriosissimus prin-
ceps, dimisso imperio inter falces (vt sic dixerim) infide-
lium, spretisque voluptatibus regis, ceterisque deliciis,
quibus summi principes oblectari solent, hanc longam pe-
grinationem cum vitæ & fortunæ suæ periculo ingres-
sus est. Illum etiam venerandissimum præfulem nec gran-
dis ætas, nec corpus ægritudine longa defessum detrahe-
re potuerunt, quo minus per tot discrimina rerum ad
tuam præsentiam festinasset. Hi etiam vtriusque ordinis
clarissimi patres, omnibus suis, etiam percarissimis, lon-
ge posthabitis, ad te solum & vnum venerandum acces-
serunt. Dubitare enim non poterant, quo minus tantus
feruor, tanta cura, tantum denique studium pro hac san-
ctissima

ANNO
CHRISTI
1438.

Etissima vnione conficienda, tanta denique impensarum largitio ad optatum vtriusque gentis desiderium non deducere. Habet hæc nostra ætas inauditum quoddam admirabileque negotium, vt qui tot annorum curriculis nomen Latinum atque religionem abhorrebant, iam ad conciliationem vnionemque festinent: nec huius admirabilis operis, post Deum, alium auctorem quam tuam sanctitatem esse intelligunt. Te magnificentissimum benefactorem, te pastorem piissimum, te vere successorem Petri existimant. In te omnia ornamenta virtutum, quæ ad pontificem maximum attinent, vno ore fatentur. Perge igitur, pater sanctissime, vt cœpisti, & rem tam sacram in finem vsque perducito. Hoc enim modo ouile Christi, quod tot iam currentibus annis dispersum fuerat, reficies, & oves Domini errantes ad pastorem reduces. Cumque vltimus ille venerit dies, tot gentium ac nationum meritis ampliatus, illi tot humanos spiritus saluos offeres, cuius in terris officio functus, tam admirabile opus facere studuisti. Et hæc quidem, pater beatissime, ex impræparato vt cumque dicta suscipere digneris. Ego autem benedictione tua suscepta, ad illum reuerendissimum patrem iam faciem verto, auditurus de eo, quod ipse additionem nominat, quid dicere velit.

AND. Quibus expositis, optio data est Græcis, proponentium, seu respondentium partes vellent suscipere. Proponentium electis partibus, Ephesinus ex sex deputatis sic inquit. Cum intentionis

LVD. Parumper, oro, vt audias. Quo pacto hæc in Latinum scribis? ane Latinis verbis proposita sunt?

AND. Audias rem auditu mirabilem. Nam vni cui-dam Nicolao natione Græco onus iniunctum est, qui res tam grandes Græco sermone per Græcorum patres expositas, verbis Latinis, & quidem grauibus & facundia plenis illico proferebat, a sensu & sententia in nullo diuertens: quod difficillimum in traductione ab omnibus iudicabatur: pariterque Latina lingua per nostros exposita, in Græcum conuenientissime referebat. Aderant ex Latinis plurimi, qui Græcis literis eruditi, de fida translatione iudicium dabant: omnium tamen iudicio impossibilitati fuisset adscriptum, tam facile esse traductionis modum de re-

Concil. Tom. 33.

T

bus maxime tam profundis; cum & Hieronymus se magna verborum extollat copia de translationibus propriis: quidamque nostris temporibus famam apud Latinos maximam vendicarunt, in certis Græcorum opusculis Latinam in linguam traductis: sed tam facili visa animi præstantia, animique vigorositate in comprehensione expositorum, multo omnibus, de quibus memoria est, videbatur hic præferendus in traducendis Græcis literis in Latinas, & Latinis in Græcas. Interfui tamen die quodam, cum per duos ex reuerendissimis dominis cardinalibus sancti Marci & sancti Angeli multipliciter collaudatus vir hic respondit: Rem hanc facilis traductionis adscribo Spiritus sancti gratiæ, cuius res agitur. Responsum quidem veritati, omnium iudicio, consonum visum est. Erat igitur vir hic scabello quodam inter concertantes disposito sedens, Latina in Græcum, & Græca in Latinum illico cuncta exponens. Græca ex Græce expositis requirant, qui Græca appetunt: nostra autem ex Latine prolatis. cuncta namque in Græcum & Latinum prolata sunt interpretis organo.

LVD. Sed quonam modo cuncta seriatim explicare disponis?

AND. Res grandes cum conspexissem, calamum sumpsi, onusque ad scribendum prolata suscipiens, id profectus sum. Referam, nulla mutata substantia, Græcorum dicta ex interpretis organo; Latinorum, ex ipsorum exponentium originali emissionem verborum.

LVD. Incipias Dei cum adiutorio, carissime frater.

AND. Faciam, tuo voto satisfaciens. Audias ex Græcis primum Ephesinum archiepiscopum.

* Hic incipit
tertia sessio pe-
nes Græcum
scriptorem.

EPHES. ^a Cum intentionis nostræ motus caritas sit, ac ut in ecclesiis Dei vnio consistat, eadem caritate procedendum est. Quare si quid asperum prolatum verbum emitti contingat, non voluntati, sed rei accommodetur. Nos inchoabimus in Dei nomine. Reuerendissimi patres quærimus, cur Romana ecclesia in symbolo quidquam addidit, contra prohibitiones patrum? Nec loquor de rei additæ differentia, sed de syllabarum adiunctione facta symbolo, patrum auctoritate terminato, sensu & literis. Hæc est nostræ disputationis intentio; hunc morem exposcimus in futurum seruari, ut quolibet disputationis ex-

ANNO
CHRISTI
1458.

ordio quaestio disputanda primitus in medium deducatur. Si tempus patitur, rem inchoemus propositam: si non, differamus ad diem alium.

AND. In praeludiis ac exhortationibus multum tempus effluxerat.

COLOSS. Nos & ipsi rogamus, quod iam propositum est, ut rerum difficultatibus, non voluntati, verborum si qua appareret asperitas, adscribatur. Hoc tamen a vobis petimus, ut clara, pura, & non dubia adinuicem responsa sint: & ad propositum dubium videretur, ut clarior esset responsio, ut daretis in scriptis.

EPHES. Postquam tempus pati arbitramini, certa circarem propositam audite. Dominus & saluator noster Iesus Christus in suae sanctissimae passionis ingressu hoc speciale discipulis praecipuum tradidit: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.* Hoc proprium suis discipulis donum extitit, vnum ab eisdem requirens, ut adinuicem caritatem seruarent. Pluribus Saluatoris nostri verbis de caritate mentionem facientibus, hoc donum pacis insinuatur caritatem habentibus, & non aliis, quasi conditionale donum, atque sub conditione relictum, cuius esse ab altero pendet: & alterius violatione violatur & alterum. Et cum hoc sit, nescimus quo pacto Romana ecclesia caritatem violans, in symbolo communi quidquam addiderit sine orientalium scitu; quod nec a patribus, nec a sanctis doctoribus, oecumenicisve Conciliis ausum fuerit attentari. Demum necessario facta est pacis violatio, ac perniciosissimum schisma, quod inter ecclesias Dei tantas calamitates detulit. Nunc vero ipsa Romana ecclesia caritatem appetens, voluit ab ipsis incipere causis, quibus expulsis, dabitur omnium infirmitatum curatio. Conuocauit nos orientalis ecclesiae patres, ut causas disputaremus schismatis: occurrimus & libenter, ut caritate reperia, detur & pax adinuicem. Peto igitur primo, ut nosmet ad sensum & opinionem reducamus pari caritate & intentione, ad indubitatas & communes formas communiter approbatas. Diffinitiones antiquorum Conciliorum & formae legantur, ut imitatores sanctissimorum patrum conspiciamur. Hoc namque & in septimo Concilio factum est, ut non prius oecumenicum approbaretur Con-

Ioan. 14.
* Pax est religiosa sub conditione caritatis. violata caritate amittitur pax.

Concil. Tom. 33.

T ij

cilium, nisi forma diffinitionibusque præcedentium Conciliorum perlectis, ex quibus sanctis patribus similes intentione videbimur, & intercessione eorum poterimus assequi optatum finem. Forma hac præmissa, procedemus ad alia.

COLOSS. Ex sapientissime per vos expositis, reuerendissimi patres, quinque collegimus, quibus, quia fidei fundamentum concernunt, non arbitramur illico respondendum. Sed ne tanta conuentio vacua hinc recedat, responsum aliquam ex me proferam. Amplectimur oblatam caritatem: & cum obiectum caritatis bonum sit, & Deus qui bonus est, primo nos dilexerit, quam concesserit caritatem; miror cur in sermonibus vestris mentio facta non sit de Dei caritate, quæ pacem præcedit. Quod secundo dicitis, Romanam ecclesiam violasse caritatem; nobis non absque admiratione est, cum tot hæresum incurfionibus in orientalibus regionibus pullulatis, Romana sancta ecclesia legatis insignibus, dogmatibus sanctis, illico remedium attulerit; Siluestro papa teste tempore Arii, Cælestino Nestorii tempore: ad quorum, ceterorumque Romanorum pontificum auctoritatem spectat, potestate Romanæ ecclesiæ Concilia congregare. Nec dicere quisquis audeat, quod illa Romana ecclesia hoc fecerit ante differentiam symboli, quia post diuersos misit oratores, ut nolent Græci ab eorum capite deuiare (& retenta protestatione, ut patiamur adinuicem verba, etsi graua videantur.) Vbi est caritas vestra, qui sæpius vocati, vestram contempsistis matrem? Approbo quod & dixisti, Romanam ecclesiam nunc etiam repetere caritatem, quod & semper fecit. Testis sit mihi ille summus pontifex, qui præest pontificio Romanæ ecclesiæ, qui summis laboribus, sumptibus & periculis ad imperatorem & patriarcham viros graues repetitis vicibus destinauit. Accedat & Gregorius in Concilio Lugdunensi, qui & pro imperatore & patriarcha propriis sumptibus destinauit. Mansit igitur, & manet apud Romanam ecclesiam caritas ipsa.

^a Scilicet prius querendum est, verum iuxta euangelium verum sit, Spiritum a Filio procedere: deinde, an liceat addere, ut statim clarius subdit.

De legendis constitutionibus non videtur expediens ad hypothesim, siue problema propositum, cum id ex euangelio discutiendum sit: fiet tamen, papa mandante, ad nuntium vestrum.

ANNO
CHRISTII
1438.

EPHES. Etsi Romana ecclesia caritatem seruauerit, non satisfaciunt hæc quæsito. ^a Et quod legantur constitutiones, videtur esse formæ necessitas.

COLOSS. Declarabimus rem in symbolo explicatam, rem ipsam ac veritatem habere: & sic apparebit, non debere nos inuicem differre.

EPHES. Veritatis declaratio adiuncti dogmatis differentiam tollere nequit, cum non possimus additionem hanc, etsi veram, admittere contra patrum decreta.

COLOSS. Si verum est, quare non creditis nobis?

EPHES. Quia a patribus prohibitum est.

COLOSS. Dico, id nobis licuisse explicare, cum nil additum sit. Secundo, etsi quid additum dici posset, hoc licite factum est.

AND. His dissoluta extitit conuentio diei illius.

NOTÆ AD SECVNDAM COLLATIONEM.

¹ *Dixi.*] Non dicit in his collationibus, sed alias dixerat Ludouico, vt ipse Ludouicus immediate ante innuit. Sex autem fuisse dispositos, etiam ex Fantino de Valerefo in præfatione operis diximus, quorum nomina hic subdit Andreas.

² *Colossensis.*] Græcus scriptor Andream Rhodiensem nominat sessione 1. & 3. Rhodios enim Latini Colossenses etiam appellant, ex Apollinis colosso in ea erecto. Est etiam alia vrbs Colossæ dicta in Phrygia, vnde Colossenses, ad quos scribit Paulus apostolus. Vide Ortelium. Extat dialogus inter hunc Andream Colossensem & Marcum Ephesium in bibliotheca Vaticana inter manuscriptos codices Heidelbergæ aduectos, eumque sanctus Antoninus titulo 22. cap. 1. vtriusque idiomatis peritissimum fuisse dicit: nomen autem eius non exprimit, quamuis Bzouius tom. 16. annalium anno 1439. num. 39. recensendo dicta sancti Antonini, errando dixerit, vocatum fuisse Bartholomæum.

³ *Foroliuensis.*] Hunc Græcus scriptor Ioannem episcopum Foroliuensem nominat sessione 1. & sessione 10. Et quia inter intereferentes in actis huius Concilii part. 1. num. 20. sub die 8. Ianuarii huius anni 1438. & num. 29. sub die 15. Februarii eiusdem anni, describitur Aloysius Foroliuensis episcopus, sciendum ex actis consistorialibus, Ioannem episcopum Foroliuensem translatum fuisse de Foroliuensi ecclesia ad Anconitanam die 6. Martii 1437. & fratrem Ludouicum ordinis Minorum (est autem Ludouicus idem quod Aloysius) translatum fuisse de ecclesia Sanguinensi ad Foroliuensem die 14. Iunii 1437. Hinc orta æquiuocatio, vt nomen Ioannis quondam Foroliuensis sit attributum a Græco scriptore Aloysio tunc Foroliuensi episcopo.

^a Quamuis scilicet miserit legationes & subsidia, nihil minus causam dissidii de quo queritur, non aufererat, nempe additionem in symbolo.

* *Provincialis.*] Græcus scriptor Ioannem nominat, quem de Monte nigro fuisse ait sanctus Antoninus vbi supra.
 † *Præcedit.*] Intentio Ephesii erat, quod Romana ecclesia non seruauerit caritatem erga Græcos, sine ipsis symbolo addendo, Filioque. Respondit Colossensis, seruasse caritatem, cuius primum obiectum est Deus; nec destitisse eam seruare erga Græcos, toties eos requirendo & vocando ad rectæ fidei professionem.

COLLATIO TERTIA.

DIE XIII. OCTOBRIS.

Agitur de modo procedendi in disputationibus, & causa remittitur ad deputatos.

AND. **O**RDINE & modo locove supra expositis, Colossensis his verbis exorsus est.

COLOSS. Tuæ sanctitatis benedictione præuia, & cum beneplacito imperatoris & patriarchæ, quæ pridie fuere proposita, breuiter explicabo.

EPHES. Pridie non proposuimus, nisi per modum exordii: non est conueniens nos audire responsum, nisi primo quæ volumus exprimamus.

COLOSS. Petiistis, quare est additum; audiatis rationem.

EPHES. Nil dixi pridie de his quæ dicenda sunt, propter temporis angustiam.

COLOSS. Imo quæsitum perfecte fecistis, & petiistis responsum, morem gerendo, audiatis.

CARD. Placet vt breuiter verba fiant; sed vt pacta seruentur, quibus non seruatis, nil fieri posset. Pridie recessimus cum hoc vt Colossensis responsum daret: eum audiatis, & habebitis & diem integrum ad dicendum quod uoueritis. Diffinitiones legere non expedit. Confitemur & symbolum apostolorum, & Nicænum Concilium, & aliorum Conciliorum diffinitiones.

COLOSS. Quia pridie tria tacta sunt, ego ostendam Romanam ecclesiam causam schismati non dedisse.

EPHES. Data est nobis electio arguendi, vel respondendi. Elegimus proponentium partes: quomodo potestis dare responsiones propositionibus, nisi auditis rationibus nostris, quibus dicimus addere non licuisse?

COLOSS. Nonne me interrogastis, si vellem respondere? signum est, quod amplius nolebatis arguere.